

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 201 «АГРОНОМІЯ» АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ

THE PECULIARITIES OF DEVELOPING THE STRATEGIC COMPETENCE IN TEACHING STUDENTS OF SPECIALTY 201 "AGRONOMY" ENGLISH LEXIS

Стаття присвячена проблемі реалізації освітньо-нормативних вимог Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство, спеціальність 201 «Агрономія» щодо розвитку в майбутніх фахівців здатності до навчання. Проаналізовано структуру останньої як єдність низки компонентів, зокрема: утримувати увагу, розуміти мету вправ, ефективно співпрацювати, активно використовувати мову, знаходити та використовувати доступні матеріали, усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, потреби та цілі; знаходити та використовувати власні стратегії, щоб досягати цих цілей відповідно до власних характеристик і ресурсів.

У статті запропоновано співвідношення понять «здатність учитись» і «навчальна компетентність». Обґрунтовано актуальність розвитку в студентів навчальної компетентності, оскільки вона пропонує інструменти для формування в них уміння вчитись (зокрема, у вивченні іноземної мови). Представлено визначення понять «здатність учитись», «навчальна компетентність», «прямі та непрямі навчальні стратегії», «стратегії запам'ятовування», «когнітивні стратегії» та «навчальні компенсаторні стратегії». Проаналізовано структуру поняття «навчальна компетентність» як єдність базового та технологічного компонентів. Запропоновано класифікацію стратегій, що реалізують навчальну компетентність у вивченні освітніх компонентів і, зокрема, іноземної мови. Наведено приклади прямих стратегій навчання, що можуть використовуватись студентами в оволодінні іноземною лексичною компетентністю, та обґрунтування неможливості використання для цих цілей непрямих стратегій. Окреслено перспективи подальших досліджень за темою, що полягають в систематизації шляхів освоєння студентами прямих навчальних стратегій.

Ключові слова: іноземна мова, здатність вчитись, навчальна компетентність, навчальна стратегія, стратегія

запам'ятовування, когнітивна стратегія, компенсаторна навчальна стратегія.

The article is dedicated to the problem of implementing the educational and normative requirements of the Standard of Higher Education of Ukraine of the first (bachelor's) level of higher education, field of knowledge 20 Agricultural sciences and food, specialty 201 "Agronomy" regarding the development of the ability to learn in future specialists. The structure of the latter was analyzed as a unity of a number of components, in particular: to maintain attention, understand the purpose of exercises, cooperate effectively, actively use language, find and use available materials, be aware of one's strengths and weaknesses, needs and goals; find and use their own strategies to achieve these goals according to their own characteristics and resources.

The article proposes a correlation between the concepts of "ability to learn" and "educational competence". The relevance of the development of academic competence in students is substantiated, as it offers tools for the formation of their ability to learn (in particular, in the study of a foreign language). Definitions of the concepts of "learning ability", "learning competence", "direct and indirect learning strategies", "memorization strategies", "cognitive strategies" and "learning compensatory strategies" are presented. The structure of the concept of "learning competence" as a unity of basic and technological components is analyzed. A classification of strategies implementing learning competence in acquiring educational components and, in particular, a foreign language, is proposed. Examples of direct learning strategies that can be used by students in mastering foreign language lexical competence are given, as well as justification for the impossibility of using indirect strategies for these purposes. The prospects for further research on the topic, which consist in the systematization of ways of students' mastering of direct learning strategies, are outlined.

Key words: a foreign language, ability to learn, learning competence, learning strategy, memory-related strategy, cognitive strategy, compensatory learning strategy.

УДК 378.147:811.11(076)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.7>

Лазаренко І.С.,
викладач-методист
Житомирського агротехнічного
фахового коледжу

Рибак Т.М.,
старший викладач
Житомирського агротехнічного
фахового коледжу

Коновалова В.А.,
викладач-методист
Житомирського агротехнічного
фахового коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У відповідності до чинного Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство, спеціальність 201 «Агрономія» – майбутні фахівці повинні оволодіти загальною компетентністю (ЗК4) «здатність спілкуватися іноземною мовою» (ІМ) та в якості одного з програмних результатів «прагнути до самоорганізації та самоосвіти» (ПРН2) [1]. Це означає, що студенти мають оволодіти комунікативними мовними компетентностями (в тому числі лексичною) та здатністю вчитись.

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти **лексична компетентність** визначається як знання та здатність використовувати лексику мови [2, с. 110]. У свою чергу, **здатність вчитись** передбачає участь у нових видах діяльності та поповнення існуючих знань новими, змінюючи попередні, коли необхідно. Компонентом цієї здатності є **навчальні вміння**, які включають, зокрема, вміння:

- утримувати увагу під час презентації інформації;
- розуміти мету вправ, ефективно співпрацювати в парах і групах;
- активно використовувати мову;

- *знаходити* та використовувати доступні *матеріали* для самостійного навчання;

- усвідомлювати свої *сильні та слабкі сторони*, потреби та *цілі*;

- знаходити та використовувати власні *стратегії*, щоб досягати цих цілей відповідно до власних характеристик і ресурсів [2, с. 106-107].

Вказані вміння проектуються на вивчення всіх освітніх компонент. Як можна помітити, останній блок має практичну зорієнтованість. Його формування у студентів уможливується шляхом виявлення та класифікації відповідних стратегій і дослідження шляхів їх засвоєння здобувачами освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Компетентність «здатність учитись» (learning to learn) визначає те, як особа усвідомлює та бере на себе відповідальність за власне навчання [3]. Як показав аналіз наукової літератури, вміння, що входять до її складу, характеризують і навчальну компетентність у вивченні іноземної мови. Вона розглядається як володіння знаннями, вміннями та комплексом прийомів, спрямованих на вирішення труднощів, що виникають у навчальному процесі. В цьому полягає її зв'язок зі здатністю вчитись і практична цінність для нашого дослідження.

Дослідженням навчальної компетентності (компетенції) займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач, О. В. Овчарук, Н.С. Щерба, Т. С. Троїцька, W. Guanglong, T. Lukas та інші. Стратегії та прийоми, що є складовою навчальної компетентності, вивчалися R. Oxford, F. Biver, A. de Bruin, A. Persky, D.B. Lasfeto, S. Ulfa та іншими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений теоретичний аналіз виявив недостатність досліджень, у яких було б систематизовано стратегії чи прийоми формування здатності вчитись у ході оволодіння студентами іншомовною лексичною компетентністю. Зважаючи на це, було вирішено дослідити та класифікувати відповідні стратегії.

Мета статті полягає у спробі систематизувати стратегії, що можуть використовуватись у формуванні здатності вчитись студентів спеціальності 201 «Агрономія» у вивченні іншомовного лексичного матеріалу.

Виклад основного матеріалу. Як показав аналіз наукової літератури, поняття «**навчальна компетентність**» визначається як:

- вміння вчитись, навчальні і компенсаторні (адаптивні) вміння, вміння користуватись довідковою літературою і словником, що забезпечують адекватне засвоєння мови для цілей професійного (медичного) спілкування [6];

- метавміння, що інтегрує психолого-особистісні характеристики учня зі змістовою та процесуальною основою учіння, (...) програмує

індивідуальний досвід успішної праці учня, запобігає перевантаженню, сприяє пізнавальній активності, ініціативі, раціональному використанню часу та засобів учіння [7];

- сукупність компетенцій у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними об'єктами, що пізнаються; знання та вміння цілевизначення, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності, оволодіння креативними навичками продуктивної діяльності, а саме: здобуванням знань безпосередньо із реальності, володінням прийомами дій у нестандартних ситуаціях, евристичними методами розв'язання проблем тощо; в рамках цієї компетенції визначаються вимоги відповідної функціональної грамотності: вміння відрізнити факти від припущення, володіння вимірювальними навичками, використання ймовірних, статистичних та інших методів пізнання) [8].

- здатність навчатись, що лежить в основі умінь, якими володіють успішно встигаючі студенти [5, с. 9];

- почерк індивіда у навчанні, розвинений на основі природжених психологічних властивостей, що є метакомпетенцією і складається з різних якостей індивіда [6].

У *вивченні іноземної мови* навчальна компетентність визначається як здатність до самостійного вивчення мови і культури [5, с. 5]. При цьому Н. С. Щерба вважає, що навчальна компетенція у вивченні іноземної мови не має своєї специфіки, порівняно з іншими дисциплінами. Водночас, вона покликана вирішувати специфічні проблеми цієї дисципліни специфічними засобами та сприяє вирішенню типових навчально-пізнавальних проблем, використовуючи для цього специфічні для дисципліни «Іноземна мова» способи дій [4, с. 43-44].

Структура навчальної компетентності містить 2 основних параметри:

а) *базовий* (знання, вміння, навички, прийоми, стратегії та ін.), необхідні, щоб ефективно вирішувати проблеми у процесі виконання навчальних завдань;

б) *технологічний* (керування такими елементами навчальної діяльності, як цілепостановка, планування, аналіз, самооцінка / самоконтроль успішності самої діяльності, а також застосованих до неї прийомів, способів і т. д.) без чого неможлива раціональна організація навчального процесу [4, с. 34].

Як вважають С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін., навчальна компетентність складається з індивідуальних *приймів / стратегій навчання* [5, с. 9]. Як показує аналіз наукової літератури, ці навчальні стратегії поділяються на

дві групи (прямих і непрямих стратегій) [9, с. 43; 10].

Розглянемо детальніше їх сутність і можливість використання в навчанні іншомовної лексики студентів спеціальності 201 Агрономія.

Прямі стратегії безпосередньо пов'язані з вивченням іноземної мови та, відповідно можуть використовуватись у вивченні лексичного матеріалу:

1. *Стратегії запам'ятовування* – це способи підвищення ефективності засвоєння матеріалу чи пригадування інформації. Дана група є чи не основною у вивченні іншомовної лексики, оскільки студентам потрібно запам'ятати орфографічні та орфоепічні особливості лексичних одиниць [4, с. 74-77; 10].

До прикладів вказаних стратегій належать:

- прописування рядків нових слів;
- використання паперових (з одного боку написане англійське слово, а з іншого – переклад чи ілюстрація) чи електронних карток (що можливо в електронних застосунках Anki, VocApps тощо);
- цілеспрямоване використання нових слів у реченнях;
- називання ілюстрацій чи предметів (якщо це можливо) під час виробничої практики;
- заучування готових текстів / діалогів з новими лексичними одиницями (дедуктивний підхід до навчання усного мовлення);
- використання мнемоніки (співзвучних слів, що створюють асоціації з новою лексикою);
- вивчення професійної інформації за темою англійською мовою.

2. *Когнітивні стратегії* – це способи аналізу та інтерпретації змісту інформації відповідно до поставлених цілей і завдань [4, с. 74-77; 10]. Вони здебільшого використовуються для аналізу текстової інформації. В контексті вивчення англійської лексики прикладами цієї групи можуть бути стратегії:

- класифікація слів за частинами мови (за суфіксами / префіксами);
- класифікація слів за їх синтаксичною роллю;
- класифікація слів за вимовою звуку тощо.

3. *Компенсаторні (навчальні) стратегії* – це способи виходу з ситуацій, коли наявних ресурсів виявляється недостатньо для виконання завдання і потрібно знайти їм ефективнішу заміну [4, с. 74-77; 10]. Вони необхідні, щоб зрозуміти незнайомі слова в контексті. Їх ілюструють наступні приклади:

- використання словників;
- аналіз морфологічної структури лексичних одиниць;
- аналіз синтаксичної структури речення, в якому знаходиться лексема;
- аналіз значення слова за контекстом;
- використання мовної здогадки;
- консультування з учителем.

Непрямі стратегії стосуються процесуальної частини навчання і не пов'язані безпосередньо з вивченням іншомовної лексики, серед них:

4. *Метакогнітивні стратегії* – це способи підвищення ефективності процедури навчання (його планування, організації, здійснення, оцінювання та контролю)

5. *Афективні стратегії* – це способи управління такими негативними емоційними станами, як тривожність, невіра в успіх у навчанні.

6. *Соціальні стратегії* – це способи співробітництва та пошуку джерел необхідної інформації [4, с. 74-77; 10].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження виявило низку стратегій, що можуть бути використані в розвитку здатності вчитись у ході формування лексичних навичок студентів, зокрема – спеціальності 201 «Агрономія». Серед них такі прямі стратегії, як стратегії запам'ятовування, когнітивні, компенсаторні та навчальні. Непрямі стратегії безпосередньо не пов'язані з вивченням лексики, проте можуть бути використані в розвитку інших складових здатності вчитись.

Напрямом подальшого дослідження є вивчення способів розвитку у студентів бажання та вміння обирати навчальні стратегії, що відповідають їх індивідуальним відмінностям і тому є найраціональнішими.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня освіти ступеня вищої освіти – бакалавр галузі знань – 20 Аграрні науки та продовольство спеціальності – 201 Агрономія. Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 05.12.2018 р. № 1339 : вебсайт. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/201_agronomiya_2.pdf
2. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Council of Europe : вебсайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/portfolio/the-common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching-assessment-cefr->
3. Personal, social and learning to learn competence. Youthpass : вебсайт. URL: <https://www.youthpass.eu/ro/help/key-competences/learn-to-learn/>
4. Щербань Н.С. *Стратегічна компетенція у підготовці майбутнього вчителя (на матеріалі англійської мови). Модуль I : навчально-методичний посібник.* Житомир: Вид-во Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2009. 204 с.
5. *Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. В. Головач та ін.].* Вінниця : «Нова книга», 2001. 245 с.
6. Guanglong W. Learning-oriented competence and learning-based society (Abstract). *Educational Research.* 2003. Vol. 24. № 5. P. 77–81.

7. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.

8. Троїцька Т. С. Аксиологічні засади методологічної підготовки педагога : website. URL: http://209.85.135.104/search?q=cache:v12ljDwJjZUJ:www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_1_2006/10.doc+%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-D0%BF%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD

[D0%B0+%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F&hl=uk&ct=clnk&cd=1&gl=ua.](http://209.85.135.104/search?q=cache:v12ljDwJjZUJ:www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_1_2006/10.doc+%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-D0%BF%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD)

9. Щербань Н. С. *Підготовка майбутнього вчителя до формування в учнів іншомовної стратегічної компетенції*: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2009. 344 с.

10. Oxford R.L. *Language learning strategies : What every teacher should know*. Boston : Heinle & Heinle. 1990. 342 p.